

IDOM
INSTITUTUL PENTRU
DREPTURILE OMULUI

coaliția 2009

coaliția civică
pentru alegeri libere și corecte

MONITORIZAREA RESPECTĂRII DREPTURILOR ELECTORALE ÎN INSTITUȚIILE PSIHIATRICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

ALEGERI LOCALE GENERALE 5 IUNIE 2011

Perioada de monitorizare: mai – iunie 2011

Acest material este realizat în cadrul proiectului „Monitorizarea respectării drepturilor electorale în instituțiile psihiatrice din Republica Moldova”, implementat de IDOM cu susținerea financiară a Fundației Est-Europene din resursele acordate de Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida) și Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei /DANIDA. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

Cuprins:

- 1. Introducere**
- 2. Prezentarea proiectului**
- 3. Cadrul legislativ**
- 4. Instituțiile psihiatrice și justiția. Drepturi electorale în cadrul instituțiilor psihiatrice**
- 5. Aspecte specifice a observării alegerilor în instituțiile psihiatrice din R. Moldova**
- 6. Listele electorale și alte probleme specifice**
- 7. Amplasarea observatorilor în teritoriu: procedura de acreditare și de plasare la secții de votare**
- 8. Observarea procesului electoral în instituții psihiatrice în ziua votării**
- 9. Concluzii, Recomandări**

1. INTRODUCERE

“Monitorizarea respectării drepturilor electorale în instituțiile psihiatrice din Republica Moldova” în cadrul alegerilor locale generale din 5 iunie 2011 este un proiect implementat de Institutul pentru Drepturile Omului din Republica Moldova (IDOM) cu suportul financiar al Fundației Est Europene.

IDOM are experiență în monitorizarea scrutinelor electorale în ultimii 3 ani și în special are experiență în monitorizarea situației din instituțiile medicale în care se dețin persoane cu deficiențe psihice. Activitatea în instituțiile respective a impus stabilirea de noi modalități de interacțiune în procesul de monitorizare și reflectare a alegerilor în aceste instituții specifice.

Prezentul Raport impune o constatare a stării de fapt, de informare a celor interesați, dar și de a face propuneri și recomandări pentru autoritățile statului de a opera modificări la legislația cu caracter electoral în scopul garantării respectării drepturilor electorale a persoanelor cu deficiențe psihice, dar care au drept de vot.

Activitățile de observare a alegerilor locale generale, în mod deosebit în aceste instituții specifice, au o semnificație aparte pentru asigurarea integrității procesului electoral și exercitarea drepturilor cetățenilor de a participa la actul de guvernare a țării lor.

Datele prezentate în Raport sunt colectate prin observare directă, de o rețea de 18 observatori independenți, acreditați în mod corespunzător de Comisia Electorală Centrală prin Hotărârea nr. 199 din 17 mai 2011.

Procesul de monitorizare s-a desfășurat în conformitate cu prevederile Codului Electoral al Republicii Moldova și cu standardele internaționale în domeniu.

Analiza și criticile formulate în prezentul Raport sunt concepute cu bună credință, de o manieră constructivă și realistă, iar recomandările și sugestiile practice sunt prezentate în spirit de cooperare profesională cu toți cei interesați de promovarea unui proces electoral modern, transparent și corect.

Orice sugestii referitoare la modul de realizare a dreptului la vot pentru această categorie de persoane sunt binevenite.

În total în realizarea proiectului au fost implicate direct 18 persoane. Durata implementării proiectului a fost de 1 lună. Bugetul total al proiectului este de 5 903 USD din sursele Fundației Est Europene.

2. PREZENTAREA PROIECTULUI

Perioada de monitorizare: 23 mai – 05 iunie 2011

Proiectul a avut ca scop monitorizarea accesului la vot al persoanelor internate în instituțiile psiho-neurologice și psihiatrice din Republica Moldova cu drept legal de vot în cadrul alegerilor locale generale 2011. Ca obiective generale proiectul și-a propus schimbarea de atitudini ale autorităților centrale și locale, persoanelor ce activează în domeniile respective (electoral, psihiatric) în sensul asigurării dreptului la vot tuturor persoanelor care dispun de acest drept conform legii, precum și conștientizarea de către persoanele internate cu drept legal de vot a dreptului lor de a vota în condițiile legii.

În cadrul proiectului, s-au implementat următoarele activități:

1. Identificarea și instruirea observatorilor electorali naționali pentru monitorizare electorală în instituții psihiatrice: un seminar de instruire.
2. Organizarea de ateliere de informare și documentare cu administrațiile instituțiilor psihiatrice din RM (9 instituții: 3 spitale psihiatrice, 4 internate psiho-neurologice pentru adulți și 2 internate psiho-neurologice pentru copii)
3. Monitorizarea procesului de compilare a listelor electorale de către administrația instituțiilor psihiatrice.
4. Monitorizarea procesului electoral în ziua alegerilor - 5 iunie, 2011.
5. Elaborarea și publicarea unui raport de monitorizare și sintetizare a informației colectate în urma monitorizării. Raportul urmează a fi distribuit autorităților și organizațiilor relevante.

Obiective specifice:

- Monitorizarea și evaluarea situației actuale privind garantarea drepturilor electorale în instituții psihiatrice;
- Sensibilizarea autorităților relevante și a publicului larg asupra proceselor electorale în instituții psihiatrice;
- Sensibilizarea rezidenților în instituții psihiatrice asupra drepturilor lor electorale;
- Asigurarea durabilității accesului la drepturi electorale în cadrul instituțiilor psihiatrice la alegeri pe viitor.

- Contribuirea la desfășurarea unei campanii electorale transparente în care sunt întreținute persoane cu dizabilități mintale;
- Informarea opiniei publice cu privire la desfășurarea scrutinului în instituțiile medicale menționate și cele sociale – internate psiho-neurologice.

Sarcini

- Formarea echipelor prin colectarea informațiilor la instituțiile psihiatrice;
- Instruirea observatorilor independenți în baza principiilor Codului de conduită a observatorului și a Regulamentului CEC;
- Monitorizarea desfășurării procesului electoral;
- Întocmirea unui raport privind pregătirea și desfășurarea alegerilor în instituțiile psihiatrice menționate;
- Informarea opiniei publice și comunității internaționale cu privire la neregulile depistate; etc.

3. CADRUL LEGISLATIV

Legislația electorală (Codul electoral) și cea conexasă, (Legea contenciosului administrativ, Legea privind administrația publică locală, Codul de procedură civilă, Codul penal, Codul contravențional etc.), precum și actele normative subordonate, în complexitatea lor oferă o bază generală adecvată pentru desfășurarea unor alegeri democratice dacă este implementată cu bună credință. Regulile electorale din totdeauna au fost considerate deosebit de importante în procesul de transferare a puterii de la popor către corpul legislativ mai cu seamă aceasta este vizibilă în ultimii cinci ani. Astfel, după 2005 legislativul a acordat o atenție deosebită pregătirii de alegerile locale generale din 2007 și alegerilor parlamentare ulterioare, precum și alegerilor locale generale 2011. Codul Electoral în mai multe rânduri a făcut obiectul dezbaterilor parlamentare. S-a constatat că cadrul legislativ nu răspunde mai multor cerințe ce ar asigura dreptul la vot a alegătorilor din localitățile din stânga Nistrului, utilizarea legală a resurselor administrative de către conducerea statului și a deputaților în Parlament, modul de formare a organelor electorale etc.

4. INSTITUȚIILE PSIHIATRICE ȘI JUSTIȚIA.

DREPTUL ELECTORAL ÎN CADRUL INSTITUȚIILOR PSIHIATRICE

Abaterile comportamentale și bolile psihice afectează populația din toate țările lumii, cauzând suferință și, totodată, influențând situația economică și socială. Persoanele ce suferă de aceste maladii, de multe ori, sunt stigmatizate și izolate, având un nivel redus al

calității vieții.

Formele maladiilor psihice sunt diverse și sunt cauzate de multipli factori. În principal, deviațiile psihice sunt cauzate de stres, probleme interpersonale, probleme sociale, diverși factori psihologici, de consumul de alcool și droguri.

Sănătatea mintală a fost stabilită drept o prioritate prin aderarea Republicii Moldova la Declarația de la Helsinki privind sănătatea mintală (ianuarie 2005). Astfel, Republica Moldova, de rând cu statele membre ale Comunității Europene, și-a asumat anumite responsabilități, în vederea ameliorării situației în domeniul Sănătății mintale. Aceste responsabilități se referă la reformarea sistemului de ajutor în sănătatea mintală, cu accent asupra asistenței extra-spitalicești, descentralizate, cu apropierea de beneficiar, precum și întreprinderea activităților pentru reducerea stigmatizării și discriminării bolnavului psihic, cu respectarea integră a drepturilor omului.

De asemenea, sănătatea mintală este fixată ca prioritate în Politica Națională de Sănătate a Republicii Moldova pentru anii 2007-2021 și Strategia de dezvoltare a sistemului de sănătate în perioada 2008-2017.

Elaborarea Programului Național privind Sănătatea mintală pentru anii 2007-2011, aprobat prin Hotărâre de Guvern, permite crearea condițiilor pentru acordarea ajutorului și protecției, reabilitarea și integrarea socială a pacienților cu dezabilități mintale. Programul prevede sporirea accesibilității și eficacității asistenței psihiatrice, prin integrarea cât mai amplă în familie și comunitate a persoanelor cu dezabilități mintale, prin sensibilizarea opiniei publice vis-a-vis de problemele sănătății mintale și recunoașterea maladiei mintale drept una din problemele interdisciplinare fundamentale.

În prezent, domeniul sănătății mintale în țară este la etapa extinderii de la un sistem spitalicesc, la unul extra-spitalicesc. Polul extra-spitalicesc de acordare a asistenței psihiatrice se bazează pe activitatea centrelor comunitare de sănătate mintală, în cadrul cărora pacienții vor beneficia de o gamă largă de servicii, fiind plasați în societate prin valorificarea potențialului existent.

5. ASPECTE SPECIFICE ALE OBSERVĂRII ALEGERILOR ÎN INSTITUȚIILE PSIHATRICE DIN REPUBLICA MOLDOVA.

În urma evaluării situației actuale, am depistat că există 3582 de persoane plasate în instituții psihiatrice având capacitate de exercițiu deplină și, prin urmare, drept la vot. Instituțiile psihiatrice activează sub egida Ministerului Sănătății - Spitale de psihiatrie și a Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei – Internate psiho-neurologice. Cu toate acestea, până în prezent statul nu a garantat exercitarea dreptului la vot acestor persoane. În alegerile precedente, persoanele internate în instituții psihiatrice nu au beneficiat de secții de votare pe teritoriul instituțiilor. Excepție: spitalul de psihiatrie din orașul Codru,

mun. Chișinău. Mai mult, persoanele care își au viza de reședință în aceste instituții nu au fost incluse în listele electorale la secțiile de votare corespunzătoare.

Conform legislației moldovenești, o persoană poate fi lipsită de capacitate de exercițiu doar prin decizie judecătorească definitivă. În majoritatea dosarelor persoanelor internate în instituțiile psihiatrice lipsește orice decizie care i-ar priva de capacitate de exercițiu, ceea ce înseamnă că, din punct de vedere juridic, aceste persoane dispun pe deplin de dreptul la vot. Cu toate acestea, angajații instituțiilor psihiatrice, deseori, își asumă rolul de „judecător” în problema garantării accesului la vot al persoanelor internate.

6. LISTELE ELECTORALE ȘI ALTE PROBLEME SPECIFICE

În conformitate cu prevederile legislației în vigoare și potrivit regulamentului CEC privind întocmirea, administrarea, transmiterea și actualizarea listelor electorale alegătorii cu drept de vot, care în ziua votării se află în stațiuni balneare, case de odihnă, spitale, participă la votare doar dacă își au domiciliul sau reședința în unitatea administrativ-teritorială în care se află instituția respectivă.

Înscrierea în lista electorală pentru această categorie de persoane se efectuează cu 2 săptămâni înainte de ziua votării și pînă la ora 18.00 a zilei precedente votării. Datele personale pentru această categorie de alegători se introduc în formularul listei electorale suplimentare de către conducătorul instituției corespunzătoare, se semnează și se autentifică cu ștampila instituției și se transmit, în ziua precedentă votării, biroului electoral al secției de votare din perimetrul respectiv.

În ziua votării, membrii biroului electoral al secției de votare se deplasează cu urna mobilă în instituțiile respective și cu formularul listei electorale suplimentare.

Conducătorii instituțiilor respective vor estima numărul persoanelor care vor participa la votare și vor solicita biroului electoral al secției de votare un număr suficient de buletine de vot specificînd numărul acestora în limba de stat și limba rusă.

Monitorizînd procesul de compilare a listelor electorale de către administrațiile instituțiilor psihiatrice s-a constatat următoarele nereguli:

Administrația internatului psiho-neorologic din Bădiceni, Soroca a fost instruită de către secretara primăriei cu referire la compilarea listelor electorale. De la primărie a fost primit și suportul informativ necesar. Alegătorii au fost înscriși în liste în baza dosarelor personale. Toți pacienții cu drept de vot au fost înscriși în listele de bază ale BESV din rază, în ordine alfabetică. 366 de pacienții nu au fost înscriși în listele electorale, deși nu au o hotărîre judecătorească definitivă. Se motivează prin faptul că ei sunt de facto persoane incapabile,

în stare inconștientă. Administrația instituției, rudele, alte persoane interesate nu au sesizat instanța de judecată privind recunoașterea lor incapabilă. Administrația și-a asumat dreptul de judecător și a hotărât cine să figureze în liste și cine nu.

Internatul psiho – neurologic Orhei, în listele de bază a secției de votare în raza căreia se află instituția, figurează 65 alegători din internatul respectiv. Restul persoanelor cu drept de vot din această instituție 96 nu și-au exercitat dreptul pe motiv că administrația nu a solicitat urna mobilă, argumentând prin faptul că aceste persoane sunt imobilizate și incapabile, nu e cazul să-și bată joc cineva de ei. Deși este o instituție pentru minori 161 de persoane au majoratul.

Internatul psiho – neurologic Hîncești, administrația internatului a afirmat ca în instituție nu sunt internate persoane ce ar avea domiciliul, sau reședința în unitatea administrativ teritorială respectivă și/sau sunt pacienți cu retard grav mintal, majoritatea fiind recunoscuți incapabili prin hotărâre judecătorească. Astfel în această instituție nu va vota nimeni. Persoane majore cu drept de vot internate în instituția respectivă sunt 37. Mai mult, în internatele de acest tip persoanele se internează pe viață. Atunci ne întrebăm, cum ar fi posibil ca persoanele respective să fie înregistrate în alte localități?

În mun. Bălți, în internatul psiho-neurologic pacienții figurează în listele electorale de bază, circa 253. Administrația a solicitat urna mobilă pentru 48 de alegători completând o cerere comună. Circa 50 de pacienți cu drept de vot nu aveau buletine de identitate fie erau expirate și nu au fost incluși în listele electorale.

Internatul psiho-neurologic din Edineț, Brînzei, este Instituția pacienții căreia sunt cei mai numeroși în listele de bază. Administrația acestei instituții a solicitat urna mobilă pentru fiecare pacient cu drept de vot în parte.

Reprezentanții administrației au fost instruiți de către președinta BE în raza căreia se află instituția în ce privește întocmirea listelor electorale. Totuși 103 alegători nu au fost incluși în listă pe motiv că nu posedă acte de identitate fie acestea sunt expirate.

La internatul din localitatea Cocieri, Dubăsari, toți pacienții apti de vot sunt incluși în lista de bază de la SV în raza căreia se află instituția. Din numărul total de persoane internate 370 doar 80 sunt recunoscute incapabile prin hotărâre judecătorească. Administrația a solicitat urna mobilă pentru 48 de pacienți pe motiv că se deplasează cu dificultate.

Spitalul psihiatric din or. Codru, în listele electorale sunt înscriși doar pacienții care doresc să participe la votare. (Mulți pacienți nu doresc să figureze pe listele electorale suplimentare prezentate de către instituția respectivă).

Majoritatea pacienții cu drept de vot, nu au fost înscriși în liste pe motiv că nu au viză de domiciliu / reședință în mun. Chișinău sau suburbii, ori nu aveau acte de identitate. Reprezentanții administrației au afirmat că actele de identitate nu se dețin în dosarele pacienților sau safeu. Observatorilor IDOM li s-a sugerat să preîntâmpine administrația despre așa tip de vizite.

Spitalul psihiatric din Orhei nu a participat la scrutinul din 5 iunie. Reprezentantul spitalului a declarat ca majoritatea pacienților nu sunt din unitatea administrativ teritorială Orhei, iar cei care sunt din localitate li s-a permis să meargă acasă pentru a-și exercita dreptul la vot. 40 de pacienți ar fi putut vota în incinta spitalului dar nu aveau buletine de identitate. În această instituție nu a fost întocmită lista electorală suplimentară și nu a fost solicitată urna mobilă.

La spitalul psihiatric din mun. Bălți pacienții au votat în număr foarte redus. Administrația a întocmit o listă suplimentară doar cu 11 alegători din 152 cu drept de vot. Motivînd prin faptul că pacienții din mun. Bălți vor vota la domiciliu.

Majoritatea reprezentanților administrațiilor au declarat că nu au fost instruiți și nu au primit material informativ cu privire la întocmirea listelor electorale.

Toate listele electorale întocmite de către instituțiile psihiatrice au fost transmise în termenii stabiliți către BESV.

Reprezentanții instituțiilor respective au fost cooperanți, au furnizat toată informația solicitată de către observatorii IDOM. Excepție făcînd administrația internatului din Hîncești, care au fost indiferenți și au răspuns rezervat la întrebările observatorului IDOM.

E de menționat faptul că în nici o instituție psihiatrică pacienții nu au participat la întâlniri electorale cu candidații electorali.

7. AMPLASAREA OBSERVATORILOR ÎN TERITORIU: PROCEDURA DE ACREDITARE ȘI DE PLASARE LA SECȚIILE DE VOTARE.

Observatorii independenți (nepartizani) din partea IDOM au avut misiunea de a asigura un proces electoral deschis și transparent în instituțiile psihiatrice din Moldova.

Pentru a fi considerați nepartizani, ei au acceptat: să nu lucreze în folosul său împotriva unui anumit candidat sau a unei anumite doctrine politice; Să rămână neutri și nepartizani pe perioada anterioară alegerilor și după alegeri, până în momentul anunțării oficiale a rezultatelor; Să nu exprime nici un punct de vedere cu privire la rezultatul alegerilor în secțiile la care au fost observatori; Să verifice dacă fiecare etapă a procesului electoral se desfășoară în afara oricărei intimidări sau fraude și în acord cu legile electorale etc.

Observatorii au fost prezenți la 9 instituții psihiatrice în care, la momentul alegerilor, erau internate 4142 persoane, dintre care apte de vot - 3582 de persoane plasate în instituții psihiatrice. Pentru o imagine mai amplă a procesului electoral în cadrul alegerilor locale generale din 2011 în instituții psihiatrice consultați tabelul de mai jos.

Monitorizarea accesului la vot în instituții psihiatrice la 5 iunie

Instituția psihiatrică	Nr. total de persoane internate în instituție 2009 / 2011	Nr. persoanelor apte de vot în cadrul instituției 2009 / 2011	Nr. persoanelor lipsite de capacitatea de exercitiu 2009 / 2011	Nr. persoanelor internate care au votat la în instituție 2009 / 2011
Instituția psiho-neurologică pentru copii (fete) Hîncești	350 / 334	189 / 37	0 / 82 definitiv 66 în proces	0 / 0
Instituția psiho-neurologică pentru copii (băieți) Orhei	319 / 293	180 / 154	125 / 5 defin. 2 în proces	38 / 8
Instituția psiho-neurologică Cocieri, Dubăsari	372 / 370	346 / 290	286 / 80	0 / 25
Instituția psiho-neurologică Bălți	551 / 555	500 / 253	190 / 85	190 / 47
Instituția psiho-neurologică Bădiceni, Soroca	474 / 464	461 / 408	131 / 56	90 / 21
Instituția psiho-neurologică Brînzani, Edineț	299 / 308	288 / 252	171 / 56	75 / 137
TOTAL Internate	2365 / 2324	1964 / 1394	713 / 432	393 / 238
Spitalul psihiatric Costiujeni, Codru, Chișinău	990 / 900	840 / 37	47 / 73	27 / 37
Spitalul psihiatric, Bălți	535 / 723	500 / 163	50 / 53	48 / 11
Spitalul psihiatric, Orhei	217 / 195	211 / 92	32 / 2	1 / 0
TOTAL Spitale	1742 / 1818	1551 / 292	129 / 128	76 / 48
TOTAL Instituții psihiatrice	4107 / 4142	3515 / 1686	842 / 560	469 / 286

8. OBSERVAREA PROCESULUI ELECTORAL ÎN ZIUA VOTĂRII. CONSTATĂRI

Ziua alegerilor

În ziua alegerilor procesul electoral a decurs liniștit fără incidente majore. Încălcările raportate în ziua alegerilor au fost considerate ca fiind nesemnificative, fiind caracteristice unei astfel de perioade electorale. După prelucrarea formularelor prezentate de observatori IDOM și analiza proceselor verbale ale birourilor electorale ale secțiilor de votare s-au constatat un șir de categorii de încălcări a legislației electorale. Aceste încălcări se refereau la agitația electorală în ziua alegerilor, votarea cu acte de identitate inadecvate, prezența mai multor persoane în cabina de vot, prezența unor persoane neautorizate în incinta secțiilor de votare mai mult decât este necesar pentru votare etc.

În cele 9 instituții psihiatrice ale RM, la momentul monitorizării alegerilor locale generale erau internate 4142 de persoane, dintre care 3582 persoane aveau dreptul de vot în condițiile legii, au votat 286 de persoane.

Datele colectate de observatorii IDOM în ziua alegerilor ne prezintă următoarea imagine: din numărul total de persoane internate cu drept legal de vot la ziua alegerilor locale generale din 5 iunie, adică 3582 persoane, au votat 286 de persoane.

Cele mai grave încălcări depistate în procesul electoral în cadrul instituțiilor psihiatrice țin de:

1. Neinclusiunea în listele electorale a persoanelor cu drept legal de vot (Orhei, internatul psiho-neurologic, Spitalul psihiatric Costiujeni, Codru; Internatul psiho-neurologic pentru copii (fete) or. Hâncești);
2. Neasigurarea dreptului la vot pe motivul lipsei actelor de identitate – (nu se cunoaște unde sunt actele de identitate a persoanelor internate)(spitalul psihiatric Orhei) ;
3. Influențarea de către personalul instituției a exprimării votului alegătorilor (internatul psiho-neurologic Bălți);
4. Neasigurarea votului secret în procesul de votare la locul aflării.

Internatul psiho-neurologic S. Brînzeni, rl. Edineț – În cadrul acestei instituții a fost facilitat exercitarea dreptului la vot de către administrația instituției. Din timp a fost amenajată o sala în cadrul instituției unde pacienții au avut posibilitatea să-și exercite votul, asigurându-i-se, totodată votul secret. La majoritatea persoanelor care au fost incluse în listele electorale (149 au viză de reședință în satul Brînzeni) le-au fost perfectate sau

respectiv prelungite actele de identitate, totuși 103 din nr. total de alegători care aveau dreptul de vot nu s-au regăsit în liste. Votarea, practic a fost organizată conform procedurii de vot la locul aflării, lista fiind întocmită de către Biroul Electoral în baza cererilor parvenite de la persoanele internate. În final votul a fost exercitat de către 137 persoane.

Spitalul psihiatric Codru, m. Chișinău – secția de votare a fost deschisă în incinta spitalului, ceea ce facilita exercitarea dreptului la vot persoanelor internate. Din numărul total de persoane internate în spital au fost înscriși în lista suplimentară și au votat 37 persoane, din cadrul fiecărei secții a spitalului votau 2-3 persoane. Practic 7 persoane au solicitat urna mobilă, ceilalți au fost însoțiți de surori medicale pînă la urna staționară. Din spusele alegătorilor, multe persoane nu au fost incluse în liste deoarece au dorit să-și păstreze confidențialitatea, însă din spusele administrației la vot veneau doar persoanele care prezentau actul de identitate (care respectiv se afla la pacient, ceea ce mai târziu nu s-a adeverit, buletinele de identitate fiind păstrate în cadrul fiecărei secții fiind anexate la dosarele pacienților, astfel actele de identitate trebuiau să fie eliberate pacienților înainte de votare).

Orhei, spitalul psihiatric – nu li s-a asigurat dreptul la vot, chiar dacă în instituția dată sunt 195 de persoane care au dreptul la vot și 54 au viza de reședință în r. Orhei, acele 52 de persoane care au capacitatea de exercițiu (2 fiind declarate incapabile) nu au fost incluse în nici o listă electorală și nici urna mobilă nu a fost solicitată.

Hîncești, Internatul psiho-neurologic pentru fete – nu li s-a asigurat dreptul la vot, chiar dacă în instituția dată sunt 37 de persoane care au majoratul și care nu sunt recunoscuți incapabili. Respectiv persoanele date nu au fost înscrise nici în listele de bază, nici în listele suplimentare și nici nu a fost solicitată urna mobilă.

Orhei, internatul psiho-neurologic – Votarea a avut loc doar în cadrul secției de votare 25/8 din Orhei, conform înscrișurilor din lista de bază. Din 161 persoane cu drept de vot (nefiind lipsiți sau limitați de capacitatea de exercițiu), doar 65 au fost înscriși în listele de bază, ca ulterior să voteze 8 persoane. Respectiv 96 persoane, care puteau să solicite urna mobilă, sau conform legislației RM trebuiau să fie înscriși în lista suplimentară întocmită de către administrația internatului nu au beneficiat de exercitarea dreptului la vot (această hotărîre a fost luată de către administrația internatului). Ceea ce ține de procesul de votare la secția respectivă (25/8), a fost desfășurat cu un șir de încălcări, de ex. o persoană care nu a atins vârsta majoratului a votat pe listă suplimentară, au fost depistate cazuri de semnare în lista alegătorului în dreptul altor persoane, agitația electorală (indirectă) – observatorii PCRM purtînd tricouri roșii cu lozinca partidului, etc.

Balti, internatul psiho-neurologic – În cadrul instituției date pe lângă faptul că persoanele erau familiarizate despre alegeri, au avut loc și întâlniri cu reprezentanți ai mai multor partide. Votarea persoanelor internate a avut loc conform procedurii de votare la locul aflării, astfel 48 de persoane din cei 253 care au drept de vot și sunt internați în instituția dată au solicitat urna mobilă, ca ulterior pe aceste liste să voteze 40 persoane. Totuși pe parcursul votării chiar și în secția de votare propriu zisă și în cadrul internatului, nu era asigurat secretul votului (mai multe persoane se aflau în cabina de vot, în saloanele pacienților atît membrii BE cît și observatorii, administrația instituției și alți pacienți erau de față cînd se aplica ștampila votat în dreptul candidatului). Totodată au fost observate cazuri de intimidare sau influențare a pacienților din partea alegătorilor (se afla la ieșire din secția de votare și le propunea alegătorilor să voteze un anumit candidat în schimbul a 10 lei). În concluzie , ce ține de procedura de vot chiar la secția de votare propriu zisă s-a desfășurat cu mici încălcări, dar și procedura de numărare a voturilor nu a decurs conform prevederilor regulamentului privind procedura de numărare și de totalizare a rezultatelor.

Balți , spitalul de psihiatrie – Ca și în majoritatea cazurilor persoanele internate cunosc despre alegeri însă nu sunt informați privind candidații și platformele lor. Însăși în procesul de votare pacienții nu au întâlnit dificultăți, li s-a oferit spațiu în cadrul instituției unde au votat 11 persoane, care anterior au fost înscriși în listele suplimentare. Cu toate acestea , în cadrul instituției au fost internate la momentul alegerilor 163 de persoane cu drept de vot și doar 11 au votat în incinta spitalului folosindu-se de urna mobilă, restul 152 fiind eliberați în ziua votării pentru a le facilita votarea la secțiile de care aparțineau conform vizei de reședință (din spusele administrației spitalului).

Internatul psiho-neurologic din s. Badiceni, rl. Soroca – Față de anii precedenți administrația internatului a fost deschisă spre colaborare. În urma monitorizării s-a constatat că persoanele internate erau familiarizate cu procesul electoral, însă mai puțin informate privind candidații la funcțiile eligibile. Totuși a fost întocmită lista persoanelor care urmau să voteze (42) dintre care au participat la vot 21, fiind în mod organizator aduși la secția de votare. Buletinele de identitate li se elibera pe loc de către sora medicală care însoțea alegătorii dați, ca ulterior sa fie preluate și anexate la dosarele din cadrul instituției psiho-neurologice. Încălcări ce țin de legislația electorală sau de procedura de vot nu au fost depistate, totuși nu este clar de ce 366 persoane care au drept de vot (nefiind lipsiți de capacitatea de exercițiu) din nr. total de persoane cu viză de reședință (464), nu au fost incluși în listele electorale.

Internat psiho-neurologic, Cocieri, Dubăsari. În cadrul instituției date nu a avut loc votarea propriu zisă. 290 persoane din cadrul Internatului psiho-neurologic, Cocieri,

Dubăsari au fost înscriși în listele de bază dintre care au votat 25, care au fost aduși practic cu transportul internatului la secția de vot, restul nu au beneficiat de transport pe motiv că instituția dată nu mai dispunea de motorină . Chiar dacă a fost solicitată urna mobilă (48 de cereri), pînă la sfîrșitul zilei votării așa și nu a ajuns această urnă la internat, deoarece accesul era limitat, adică drumul era închis de către poliția transnistreană. Indirect observatorii de la PCRМ influențau alegătorii. Campania de informare practic a lipsit, puțini din pacienți care cunosc că au loc alegeri și că trebuie să meargă la vot.

Totuși limitarea accesului la informație care practic este dublat de specificul instituțiilor respective, creează posibilități de influențare a votului alegătorilor internați.

La finalizarea proiectului putem concluda că administrațiile instituțiilor psihiatrice, precum și autoritățile locale, nu respectă pe deplin legislația electorală a RM. Aceasta poate fi cauzat, pe de o parte, de mentalitatea instituțională învechită de gestionare a sectorului sănătății mintale prin care persoanele internate în asemenea instituții au fost excluse de la bun început din procesele electorale, iar pe de alta, de atitudinea discriminatorie față de acest segment al populației.

9. CONCLUZII. RECOMANDĂRI

La secțiile de votare, în general, a dominat o atmosferă calmă, alegătorii nefiind împiedicați să-și exercite dreptul la vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Ținând cont de observările efectuate și îngrijorările exprimate, grupul de lucru responsabil de implementarea proiectului “Monitorizarea respectării drepturilor electorale în instituțiile psihiatrice din Republica Moldova” recomandă:

Instruirea adecvată a funcționarilor electorali;

Garantarea dreptului la vot fiecărui cetățean al Republicii Moldova, care deține acest drept constituțional;

Atragerea la răspundere a factorilor de decizia care au împiedicat exercitarea dreptului la vot;

Asigurarea accesului la informația relevantă despre alegeri și concurenții electorali în cadrul instituțiilor psiho-neurologice și psihiatrice;

Actualizarea calitativă a listelor electorale în instituțiile psihiatrice;

Informarea obiectivă și amplă a persoanelor spitalizate referitor la procesul electoral;